

Odvážný cestovatel, nakladatel a někdejší disident **FERO RICHARD HRABAL-KRONDAK (69)**

jezdí poslední dekádu na dlouhé cesty do zcela zapomenutých a leckdy zapovězených krajin širé Rusi. Od návštěv sibiřských šamanů se dostal k poznávání ruské duše i reality, o níž píše bez příkras tak, jak ji na svých mnohaměsíčních cestách zažívá. A jsou to zážitky často jako z jiného světa, nebo spíš z jiné planety, jak sám říká.

Rusko je jiná planeta

■ Bude vám sedmdesát, nebojíte se cestovat celé měsíce po Rusku sám?

Kdysi jsem cestoval s partou, ale ve skupině mají lidé vždycky různé zájmy a nakonec je to jak za trest. V Rusku jsem byl dvakrát s nějakým člověkem, kterého jsem předtím nepoznal v drsných podmínkách. A pak zjistíte, že nic neumí a může vám maximálně hlídat bágl, když se jdete vychcat. Hlavní předpoklad při návštěvě Ruska je, aby váš spolucestovatel neměl sklon k alkoholismu a měl smysl pro humor. Pokud si rád nahne, máte zaděláno na problém.

■ Jak můžete mít v Rusku, kde vám všude cpou stakany vodky, rezervovaný postoj k alkoholu?

Je pravda, že jsem za život nevyopil tolik vodky jako za jedinou cestu po Rusku. Tam se nadržete v pravoslavném klášteře, v buddhistickém klášteře, se starověrci, se šamany... Hlavně se s nimi nesmíte snažit držet tempo, protože není nic horšího, než držet tempo s ruskými alkoholiky. A když už to nejde jinak, tak potají odlévám a různě švindluju. Já jim mnohokrát vysvětloval, že u nás takhle pijou ožralové a u nich všichni. Když vidíte třeba i členky muslimského folklorního souboru, jak do sebe kydají stakany vodky, říkáte si, že s nimi byste tempo určitě držet nechtěl.

■ Čím to je?

Člověk většinou chlastá proto, aby zabil nějakou prázdnotu. Úspěšný nebo šťastný člověk určitě nemá touhu sedět a lít do sebe vodku. A to je záležitost historická,

stará celá staletí. U nás se taky pije, ale tohle je úplně jiné, tam se běžně pije do nemoty. A je jedno, jestli je to traktorista nebo vědecký pracovník. Já k alkoholu vztah nemám, takže je pro mě soužití s nějakým takovým opilým dobytčím třeba v malé chaloupce uprostřed hor utrpení.

■ Takže je lepší podnikat vše na vlastní pěst?

Já tomu říkám andělský doprovod. Někdy totiž nemá logiku, z jakých věcí vyváznete. Občas jsem byl z různých situací vystresovaný, ale pocit ohrožení jsem neměl. Nikdy mi neukradli ani sirky. Tohle samozřejmě často ovlivňuje i vaše povaha. Buď si řek-

„Není nic horšího, než držet s ruskými alkoholiky tempo.“

nou, že takového chudáka zkrátka neokradou, anebo že to je takový sympatický děda, tak ho nezabijeme. Nafoukaný americký turista s arogantním výrazem a foťákem na krku by to měl asi mnohem těžší. Rusko je to navíc tak rozlehlé, že mě často kvůli mému přízvuku považovali za člověka jen z jiné oblasti. Třeba z Kaliningradu nebo naopak z Dálného východu.

■ Ruština je nezbytná?

Určitě. Nejlépe poznáte místní lidi v komunitě, kde si můžete vyprávět vtipy a rodinné historiky. A smějete-li se tomu samému,

což se vám při překladu nestane. Kolikrát s nějakým Burjatem nebo Tatarem najdu lepší porozumění než s polovičkou soukmenovců tady u nás. To samozřejmě nespojuje s žádným panslavismem, protože tady je slovanská DNA rozšířená asi stejně jako v Tatarstánu, ale je to čistě individuální. Jako po celém světě. Mnohým lidem tady je můj humor méně pochopitelný než řadě kamarádů v Tatarstáně... A ještě jedna věc. Všechny regiony jsem procestoval ve společnosti místních lidí. Když jezdím po dagestánské Machačkale s místním kamarádem, který má v přihrádce auta pistoli, v kufru kalašnikov a zná každého gangstera na ulici, je to něco jiného, než když tam přijede baťůžkář z Prahy, vyleze na nádraží a třese se, kdo ho první okrade.

■ A co podobná zkušenost?

Ano, díky naší prožitě hrozné totalitní minulosti dokážete dešifrovat spoustu věcí, které by nepochopil třeba nějaký Francouz nebo Angličan. Záleží proto i na věku. Věk i mladým Rusům musím často objasňovat ruské realie, které jim unikají. Dokonce nerozumí ani některým ruským výrazům, například profsojuznoje maslo.

■ Co to je?

To není odborové maslo, ale hořčice. Hořčice byla totiž za SSSR v závodkách všude zadarmo na stole. Oni svoji historii neznají.

■ Můžete si porozumět?

Pokud se nechcete dostat do kontroverze, spoustu témat vůbec nemůžete načínat. A lidí, se kterými se můžete bavit otevře-

▲ Drsný život na Jamalu. Na poloostrově na severozápadě Sibíře jsou pouze čtyři malé obydlené osady, zdejší domorodí Něnci chovají asi půl milionu sobů, kteří jsou prakticky jedinou jejich obživou.

ně, je tak pět procent. U ostatních se musíte mnoha věcem vyhnout, i když je považujete za kamarády. Takže se musíte vyhýbat druhé světové válce, situaci v Evropské unii, vlastně celé historii a politice, a kolikrát stačí poznamenat, jak mají hrozné pivo. A ani to ne, vlastně stačí jen pochválit něco, co máme u nás lepší. A hodně Rusů už to považuje za provokaci. Jakmile pochválím něco českého nebo amerického, už jsou uraženi. Pro nás je to těžko pochopitelné, ale v nich je nějaká směs zapšklosti, ukřivdnosti, komplexů... Není to zkrátka věc politická, ale spíš psychologická a psychiatrická.

■ Jak si to vysvětlujete vy?

Čím víc si o člověka otírají boty, tím víc se v něm hromadí nenávisť k celému světu. Pak už stačí narazit na Žida, na někoho zrzavého nebo na někoho s českou vlajčkou a svoje frustrace si vybijí. Klidně na české historii.

■ Jak se Rusové dívají třeba na československé legie?

Samozřejmě vesměs negativně, pořádají i demonstrace proti legionářským pomníkům. Podle posledních statistik 55 procent Rusů obdivuje nebo ospravedlňuje Stalina, tak jaký od nich můžete čekat vztah k našim legiím? Navíc se to netýká jen lidí, kteří fandí Putinovi. Tam totiž neznamená, že když nemá někdo rád Putina, je to automaticky demokrat. Je tam spousta lidí, kteří ho sice nenávidí, ale přitom jsou agresivní a antidemokraticky zaměřeni stejně nebo ještě víc než celé Putinovo Jednotné Rusko.

■ Vážně?

Demokratů je málo i v opozici, protože skoro celé Rusko stále hledí do mýty opředené

minulosti. Ten obrázek je mnohem složitější, než se nám odtud zdá. Třeba i ten, kdo má rád Putina, nemusí mít automaticky rád jeho režim, respektive má rád Putina, ale všechny kolem něj považuje za darebáky. A řada nepřátel Putina by chtěla režim ještě tvrdší, ideálně zcela izolovaný od Evropy, a samozřejmě by obsadili všechna bývalá sovětská území. Zatímco většina Evro-

„Podle statistik obdivuje Stalina 55 procent Rusů.“

panů ví, že lepší je nedokonalá demokracie než fungující totalitní stát, tahle ruská nostalgická po Sovětském svazu je přesný opak. V Rusku ostatně existují vedle komunistů i stovky neonacistických organizací... Takže to vysvětluje, že aspoň v něčem shodnout se tam dá tak s 15 procenty lidí. A jen s pěti

procenty si rozumím ve všech základních otázkách, jakože je demokracie lepší než totalita nebo že Stalin byl vrah.

■ Čím si vysvětlujete, že se zločinec Stalin v Rusku podle anket stává znovu čím dál větším hrdinou?

Každý národ potřebuje idoly, ale k čemu se mají upřít oni? Jediného slušného a inteligentního premiéra Stolypina si hned zabil (podlehl atentátu v září 1911, pozn. red.) a od té doby tam vládne jeden gauner a blázen za druhým. Buď vidlák z vesnice jako Chruščov, anebo bývalý bandita jako Stalin, případně psychopat, kterého by v civilizované zemi zavřeli do vězení nebo do blázince. A Stalin je spojený s „bolšojoj pobědou“, s velkým vítězstvím za druhé světové války.

■ O temných stránkách Stalinovy krutovlády se na školách neučí?

Tam se učí hlavně o tom, kolik udělal dobrých věcí. Když vám ještě dnes nějaká osmnáctiletá komsomolka vykládá, že to je všechno propaganda a že v gulagu byli jen kriminálníci, tak nečekáte vůbec nic. Zajíždíte si u vás na demonstraci Volného bloku a zkuste s těmi lidmi debatovat. A teď si představte, že takových magorů je tam padesát milionů a mají k dispozici vydavatelství, televizní stanice, u nichž si připadáte, že jste zpátky v socialismu. Na stanicích jako Zvezda běží filmy o statečných čekistech, přičemž velká část Rusů žije v oblastech, kde můžou chytat tři čtyři stanice, které jsou buď přímo režimní, anebo patří oligarchovi, který s Kremlem kamarádí. A ti, kteří se snaží informace hledat, buď nemají šanci, nebo už bydlí v Praze na Vinohradech. Od revoluce v roce 1917 opustilo Rusko už 18 milionů Rusů.

V Rusku znamená uniforma hodně. Skoro tolik jako bumázka, jak říká Fero Hrabal-Krondak, podle něhož hraje roli i nostalgie po starých časech, dokonce často po časech Stalinových. Tenhle masový vrah je mnohými Rusy dodnes považován za hrdinu, neboť se podílel na porážce svého někdejšího spojence Hitlera. Ale těch nevinných obětí předtím a potom...

▲ Po desetiletí stráveném v velké části cestováním po Rusku začal Hrabal-Krondak vydávat své postřehy knižně. Zatím vyšly tři objemné svazky o cestách po Tajmyru, Jamalu, oblastech arktické tundry, sibiřské tajgy a Kavkazem. Je to strhující čtení.

Podmínky nejen na ruském venkově jsou podle Krondaka pro našince těžko představitelné. Na druhou stranu se cestovatel setkává s tak zajímavými lidmi a natolik neobvyklými, až bizarními věcmi a zážitky, že mu stojí za to stále znovu se do téhle obrovité země vracet.

■ A většinou těch bohatších...

Hlavně těch chytřejších. Horníci a traktoristé neutíkají, hlavně vyhnali elitu, nejen vědce a umělce, ale stačilo, když byl ve vsi jeden trochu vzdělaný nebo měl přirozenou autoritu, tak ho vyštvali nebo zastřelili. A to nebyla jen záležitost hned po socialistické revoluci, to se táhlo až do padesátých let.

■ Česko je vedle USA na ruském seznamu nepřátelských zemí. Vnímají Česko jako nepřitele i obyčejní lidé?

Tohle jsem často pociťoval už před několika lety. Česko totiž po revoluci zaujímal vždycky poměrně seriózní prozápadní postoje, třeba oproti Maďarsku. V Rusku se někdy setkáte až s nenávisí k Česku. Třeba jsem tam viděl kreslený vtíp, na kterém byla mapa České republiky a v ní Švejk, který sral na Prahu. Je to jejich typický postoj: „Nějací trpaslíci, díra Evropy a poskoci Němců a Američanů tady budou vyskakovat, ať se podívají na svoji historii. Například mi tvrdili, že Češi bojovali za druhé světové války proti Sovětskému svazu a v roce 1968 že prý byli americké tanky v západních Čechách a Rudá armáda je na posledních chvíli vyhnala... Když vám někdo začne tohle plácát, tak diskuse končí, protože si to buď vymyslel nebo pro přelal od druhého debila. Je to na stejné úrovni, jako když někdo tvrdí, že vakcinací do nás rvou čipy. Logickými argumenty mu to nevyvrátíte.

■ Neměl jste toho někdy dost?

Měl, několikrát. Říkal jsem si, jestli tam mám zapotřebí ještě jezdit. Vždycky pak ale potkám dobrého člověka, který mi dá sílu se tam vracet. Vtipné je, že nadávají na Česko, které je pro ně zároveň symbolem nejvyšší kvality, něco jako pro nás Švýcarsko. Mají tam „české pivo, české špekáč-

ky“... samozřejmě to nemá s naším zbožím nic společného, ale všude si hrdě píšou, že jde o český produkt.

■ Takže trochu schizofrenní postoj?

Ano, a můj postoj k Rusku je stejně rozporný jako Rusko samotné. Popisuju realitu a občas se snažím zasadit to do kontextu, ale určitě nejsem schopen definovat ruskou povahu, která je pro nás příliš neuchopitelná a nejednoznačná. Jeden den se setkáte s jejich pohostinností a druhý s proľhaností. Jeden den něco slíbí, nazítří vůbec nedrží slovo.

„Nadávají na Česko, které mají zároveň za symbol kvality.“

■ Jak často v Rusku býváte?

Obvykle mnoho měsíců v roce, za posledních deset let to byly víc než tři roky intenzivního cestování. Moje cestování je mnohovrstevné, setkávám se s lidmi z nejvyšších i nejnižších pater. Vlastně už asi není profesní skupina, se kterou bych se nesetkal. Vždycky na to jdu přes místní. V každém městě už mívám kontakt, doporučení na někoho seriózního, přes kterého se seznámím s dalšími lidmi. Takže někde přijedu a za dvě hodiny už jsem na něčí svatbě nebo třeba u rektora univerzity. Minimálně šedesát národností a etnik jsem tam už poznal, většinou tak, že mezi nimi žiju. Na Altaji, v Burjatsku, Čečensku, na Jamale, Tajmyru, Čukotce, po celé Sibiři... Takže ta místa poznávám ve společnosti místních lidí.

■ Což je úplně jiný zážitek, předpokládám.

Ano, navíc se dá říct, že díky svému stylu cestování vím o Rusku více, než většina

Rusů. O nějakých Moskvičích, tedy obyvatelích Moskvy, ani nemluví, většina z nich najde na mapě nejvýš tak Bajkal. Ale často dokonce i místní zasvěcují do jejich historie a zajímavostí jejich kraje, o kterých netuší. Taky nevíte o Praze všechno. Přijedu třeba do Vladivostoku, kde mám na třicet známých. Jeden je výtvarník, další historik, lékař, oceánograf, rektor univerzity anebo luteránský duchovní, a každý to město zná ze svého pohledu. Já tak mám najednou k dispozici takřka syntetický obraz města a jeho historie.

■ Vy jste tam ale původně začal jezdit za šamany, ne?

Ano, ale postupně jsem tam začal jezdit žít mezi další a další lidmi a národy. Vůbec mě první roky nenapadlo něco psát, přitom někdo je v Rusku dva týdny a hned jde psát cestopis, což moc nechápu. Když si něco takového přečtete, zjistíte, že vám nezbude, než to napsat sám. V Rusku bývám třeba půl roku v kuse. Oficiálně tam můžete maximálně na 90 dní, ale není problém tam zůstat o pár měsíců déle.

■ Stane se vám, že nepotkáte několik dní ani nohu?

Na Jamalu, což je poloostrov na severozápadě Sibíře, se mi to stává normálně. Když jsem tam byl očkovat soby, třeba sto kilometrů kolem nebylo živáčka. Seděli jsme na báglech a čekali, až přiletí vrtulník, protože jinak se odtamtud nedostanete. Můžete mít smůlu a jít klidně týden, aniž zkřížíte cestu s pastevci. Celý sever je navíc jedna velká bažina, jakákoliv cesta tam trvá mnohem déle, než se zdá z mapy. A krajina většinou vypadá tak, že ji neprojedete ničím. Na člun je vody málo, na auto zase moc. Nejsjízdnější je v zimě, ale bez místních toho tam stejně moc nenacestujete.

■ Takže je to absolutně opuštěná krajina?

Ano, život se zde odehrává vesměs jen poblíž řek, kam se dostanete na lodích. A je tam tolik komárů, že musíte spát ve stanu. Když jdete na velkou, musíte si zadek nastříkat repelentem, aby vás neseštípali do krve. Pod širákem jsem spal třeba v Mongolsku, tady nikdy. I na Čukotce na lovu sobů jsem spal taky ve stanu...

■ Jak jste se dostal k očkování sobů?

Létal jsem po Jamalu s veterináři díky řediteli salechardské veterinární správy. Byli vždy jen dva na několik tisíc sobů na každé štaci, tak jsem jim pomáhal, nemohl jsem si je u toho jen fotit. Takže mezi tím obrovským stádem běháte jak jezdeck, boty obalené blátem a hovny, přes zaprášené brýle skoro nevidíte, takže fotky stejně ani za moc nestály.

■ Píšete, že třicet procent ruských zdravotnických zařízení nemá vodovod. Je to možné?

No je, proto do svých knih dávám tolik fotek a map, abych to doložil. Dvě třetiny Ruska nejsou pokryty železnicí ani pořádnými silnicemi, polovina ruských metropolí nemá dodnes metro, a to jsou města velká jako Praha, kde dopravu zajišťují přeplněné maršrutky (něco na způsob sdíleného taxi, pozn. red.) pro patnáct osob, takže si tam připadáte jak uprchlík na syrských hranicích. V milionovém městě ujdete z centra pár bloků a jste na vesnici s hliněnými cestami plnými kaluží. Fakt doporučuju se tam podívat. V hlavním městě Karačajevo-

-Čerkeské republiky mají vážený historický institut, jehož pracovníci chodí do dřevěné budky na dvoře. A tohle je úplně běžné i ve velkých městech, takže se nemůžete divit, že latríny mají v obcích s pár tisíci obyvateli. V zimě chodí sibiřské děti často na záchod do kýblu v rohu místnosti, protože venku je mínus čtyřicet a v kadibudce by zmrzly.

■ Latríny mají i některé školy?

Podle statistik více než tři tisíce škol nemá zateplené toalety, ale jsou i v mrazu odkázány na latríny na dvoře, z více než sto tisíc ruských zdravotnických zařízení nemá tře-

„Jdete-li na velkou, musíte si nastříkat zadek repelentem.“

tina nejen vodovod, ale ani kanalizaci a polovina nemá teplou vodu. Každá čtvrtá ruská domácnost, což je víc než třicet milionů lidí, obývá dřevěnici bez záchodu, každá třetí domácnost nemá doma teplou vodu, třicet milionů lidí nemá ani přípojku studené vody.

■ Vyděsilo vás něco tak, že vám to připadalo jako jiná planeta?

Že je celé Rusko jiná planeta si tam myself pořád. Na hodně věcí jsem byl připravený, takže mě děsí máloco, i když třeba na šilené problémy s dopravou narážíte pořád. Pořádnou železnici mají prakticky jen

mezi Moskvou a Petrohradem, což jsou ještě s Volgogradem výkladní skříně, ale tím to končí. Stačí vylézt padesát kilometrů za Moskvou, vůbec nemusíte jezdit na Sibiř. A na Sibiři nemusíme mluvit o Dálném severu, ale stačí se podívat na milionová města s velikostí a polohou na úrovni Prahy. Krasnojarsk nebo Omsk nemají nejen metro, ale tramvaje vypadají, jako kdyby je svařoval po večerech v garáži nějaký fušer ze starého plechu. Na bezbariérové dopravní prostředky a vstupy můžete zapomenout, což odráží ruskou mentalitu.

■ V čem?

Skoro na žádném nádraží nejsou jezdicí schody, takže všude vidíte babičky s kufry a matky vláčející děti po schodech nahoru dolů. Peróny jsou tak vysoké, že do vlaku lezete jak kamzík. Ze všeho vyvěrá opovrhování obyčejnými lidmi. Klidně udělají nové nádraží, ale tyhle věci zůstanou jako dřív. Vůbec neobstojí argument, že to je velká drsná země, kde je pořád zima, a tak zde nelze očekávat evropský komfort. Když pojedete z Murmanska do Norska, což je úplný sever, na ruské straně uvidíte polorozpadlé zarostlé barabizny, urazíte patnáct kilometrů a uvidíte krásné pestrobarevné norské domečky. Takže to není geografii, klimatem ani žádnými objektivními okolnostmi, ale místní mentalitou. Faktem je, že pokud těm lidem nevdá takhle žít, ovládají se jednodušeji, než ti, kteří pořád remcají.

■ Cizince v Rusku potkáváte často?

Když dáte stranou Petrohrad, Moskvu a Vladivostok, na zbytku území federace na zahraničního turistu skoro nenarazíte. Je to dané spíše byrokracií a obstrukcemi ruských úřadů, než objektivní nedostupností nebo nedostatkem zajímavých destinací. Většina nejzajímavějších národních parků se třeba nachází v pohraničních pásech a zakázaných oblastech, kam i občan Ruska potřebuje propustku od tajné služby. Ruská Federální služby bezpečnosti (FSB) mi kvůli vniknutí do jedné zóny zakázala v roce 2018 vstup do Ruska na pět roků. Jen za to, že jsem vystoupil v jedné vesnici z lodi na břeh.

■ Tam byla nějaká vojenská základna?

Ne, tam bylo jen pár rozpadlých baráků, ale celé pobřeží je pohraniční zóna. V Rusku zakázané oblasti zabírají snad 10% území federace, o mnohých se ani nedozvíte, dokud do nich nevstoupíte. Například celé severní pobřeží, což jsou ti-

Krásna burjatských žen, které žijí kolem Bajkalu. Jde o více než půlmilionový pastevcecký národ, který je dnes už více méně usedlý a jurty vyměnil za dřevěné domy.

síce kilometrů, je pohraniční zóna. Je to podobné, jako kdybyste od Portugalska po Řecko nemohl k moři bez propustky od tajné služby. Je to opravdu jiná planeta. Jen na Kavkaze máte každých padesát kilometrů jinou republiku, takže pohraniční zóny tvoří mnohdy půlku jejího území, a když si vyjednáte povolenku pro jednu, v další už vám neplatí.

■ A tohle se vám stalo kde?

Na Tajmyru, což je nejsevernější cíp Ruska, a ač jde o součást Krasnojarského kraje, lidé z Krasnojarsku tam většinou v životě nebyli, takže tam se neporadíte, jak to tam chodí. Žádat o propustku na Tajmyr navíc nemůžete žádat v Krasnojarsku, ale jedine na Tajmyru, kam se ovšem nedostanete bez propustky. Krasnojarská úřadovna FSB mimochodem působí jako kufkavský zámek. Přijdete do vstupní haly, vystojí-

te frontu na sluchátko, do něj řeknete, co chcete, a operátor vám sdělí číslo linky na kterou máte volat z dalšího telefonu. Tam se dozvíte, že dokumenty, které máte u sebe od vás nepřevzou, ale že žádost o propustku musí podat osobně pověřená osoba

„Každá třetí ruská domácnost nemá doma teplou vodu.“

na pobočce FSB v Norilsku, správním centru Tajmyru, kam se bez propustky nedostanou ani Rusové. Takže, bez pomoci někoho z místní tajmyrské administrace je věc neřešitelná. Pro člověka, který nezažil socialismus, musí být tyhle úřední záležitosti děsivý thriller.

▼ Šamani z Tuvy, což je území sousedící s Mongolskem. Právě šamanismus původně cestovatele Krondaka původně do Ruska přilákal.

▼ Cestovat i po nejdlehlších částech Ruska není žádný med. Podle Fera Hrabala-Krondaka tvoří až desetinu území zakázané zóny, kam se bez potřebných povolení nedostanete. Jenže často netušíte, jaká povolení potřebujete a kde je seženete.

■ Takže jste propustku na Tajmyr nezískal?

Získal, celý Tajmyr je zakázaná zóna, ale propustku do ní jsem nakonec získal prostřednictvím tamního úřadu gubernátora. Ale až na místě jsem pak zjistil, že na Tajmyru jsou zapotřebí propustky dvě. Jedna na samotný vstup na území regionu, a do všech severnějších pobřežních oblastí potřebujete ještě další propustku od pohraničnicků. A tu jsem neměl, protože jsem to zjistil až na místě. Nikdo mi to předtím neřekl. Rusko je zkrátka co do fungování něco mezi policejním státem a orientálním bordelem. Nikdy nevíte, na čem jste. Někdy ale může ten bordel hrát ve váš prospěch.

■ Například?

I když jsem byl vyhoštěný, třikrát jsem se ještě do Ruska vrátil. Následujícího roku jsem na ruské ambasádě dostal znovu vízum, prošel jsem přes hraniční kontrolu, a teprve po dvou měsících jejich tajní zjistili, že jsem v Rusku. A to jen proto, že jsem se ohlásil u gubernátora, protože jsem si šel požádat znovu o propustku na Tajmyr. Protože nebydlím po hotelech, ale u místních, potřebovali mě vylákat, tak mi napsali, že řeší moji propustku, ať se dostavím na jeden úřad, kde už na mě čekalo pět chlapků z FSB s tím, že mě přece před rokem zatkl a dali mi tři dny na opuštění země.

■ Rok předtím jste musel taky takhle okamžitě pryč?

To mi dali dva týdny na opuštění země, tak jsem odjel, zastavil se v prvním kazašském městě a za tři dny jsem se na svůj druhý pas vrátil zpátky do Ruska. Přece nepojedu domů, když už jsem tam byl. A rok na to jsem se tam samozřejmě taky vrátil, i když už s problémy. Hned na hranicích si mě zavolač chlápek, jaké jsem před revolucí potkával v výslechů na Bartolomějské, a ukazoval mi rozhodnutí, že mám zákaz

FERO RICHARD HRABAL-KRONDAK (69)

Cestovatel, nakladatel a znalec Ruska. Pochází z Plzně a za normalizace se jako disident věnoval rozšiřování samizdatu. Dnes žije na Slovensku, odkud vyráží do celého světa, především ale do Ruska, které poznal jako málokdo. V posledních letech napsal a vydal o svých netypických cestách několik obsáhlých knih, v nichž se věnuje nejen samotným cestám, ale historii, antropologii, sociologii či politice, jednak Cestu na Tajmyr a jednak dva svazky zatím nedopsané trilogie Cesta na konec světa a zpět: Návrat na Polární Ural a potulky Jamalem a Proti proudu Obu a Irtyše a potulka Omskou gubernií. Třetí díl cestovatele, který zná podle novináře Jaromíra Štětiny Rusko lépe než 90 procent Rusů, bude o Severním Kavkazu.

vstupu. Ale v Rusku platí, že když někdo vytáhne bumážku, znejistíte ho tím, vytáhnete jinou bumážku. Tak jsem vytáhl potvrzení z federální migrační služby, že nejsem v jejich databázi. Takže bylo možné, že jsem uspěl se svým odvoláním proti vyhoštění u soudu, i když jsem nikdy žádné rozhodnutí nedostal, což je v Rusku běžné. Tam nikdy nevíte, na čem jste, protože logika nehraje žádnou roli.

■ **Když v Rusku mimo metropole žije tak málo lidí, tak byste zase nemusel potkat ani žádné policajty, ne?**

Ti jsou všude. V Severní Osetii, kde jsem chtěl jen navštívit národní park, mě práskla prodávačka, která pracovala pro tajnou službu. Blbec jsem se s ní zakecal a řekl jí, odkud jsem, a za chvíli přífrčeli důstojníci od policie a pohraniční stráže. A když jsem zaplatil pokutu, klidně mě nechali odjet zpátky. Na Tajmyru mě zase udal kapitán sousední lodi. Šel jsem po zablácené vesnici, nikde ani noha a najednou ke mně zamíří dva chlápíci, ať jim ukáží doklady. Myslíte si, že jste v divočině, nikde nikdo, poflakuju se tam a z ničeho nic gazík. To je stejné, jako kdysi tady, když byl v pohraničí každý druhý pomocník VB nebo pohraniční stráže a prásknul vás, sotva jste se tam objevil.

■ **Proč se do Ruska, které vás tak rozčiluje, opakovaně vracíte?**

Protože to je výzva. Vždycky jsem to tak dělal. Za komunismu nebylo možné sehnat, natož vydávat určitou literaturu, tak jsem si vyrobil rozmnožovací přístroj. Když cestujete za poznáním, kam pojedete? Jaký smysl má pobíhat po Africe, když

dvakrát za týden potkáte Čechy nebo Slováky s džípem? Jaká exotika je Namibie, když se to tam turisty jenom hemží? Tohle se vám na severosibiřském Tajmyru, Jamalu nebo Čukotce nestane. Pokud jezdíte za poznáním, nemusíte být první bílá tvář, ale musíte jezdit tam, kde je ještě co poznávat.

■ **A to je ta výzva?**

Než se projet jako turista Transsibiřskou magistrálou nebo si dělat v Africe selfie s gorilami, což můžu vidět v televizi. Pro je pro mě podstatnější potkávat stovky domorodců a dozvídat se jejich osudy. Třeba v Uzbekistánu jsem se spřátelil s poslední členkou knížecího rodu Turových, kte-

„Je neuvěřitelné, čeho všeho jsou jejich řeky plné.“

ří vládli v západním Rusku ve středověku, jejíž maminka mimochodem vyrůstala v dětském domově s budoucím uzbeckým diktátorem Karimovem, a jen z takového setkání byste mohl napsat knihu. Stejně jako o některém z kapitánů, který prožil celý život na sibiřských řekách.

■ **A to vám vyvažuje ten neustálý dohled a úřední buzeraci?**

Ano, navíc Rusko nemůžete chápat jako zemi, protože je kulturně a etnicky neuvěřitelně rozmanité. To se dá srovnávat maximálně s americkým kontinentem od Aljašky po Patagonii. Já vím, že si každý říká, proč tam lezu. A na to já odpovídám, že na Novou Guineu taky nejedím proto, že mi-

luju bažiny, moskyty a jedovaté hady. Ale prostě proto, abych poznal, jaké je to tam doopravdy. Ať se mi to líbí, nebo ne. Třeba to, jakou Rusové na Sibiři způsobili ekologickou katastrofu. Lidé tam k ochraně přírody vůbec nemají vztah a vůbec si nedovedete představit, čeho všeho jsou jejich řeky plné, i na Sibiři. To je snad celá Mendělejevova tabulka prvků, včetně těch radioaktivních. A u Ruska je ještě jedna motivace: Vidím, jak je nebezpečné a jak se jeho aktivity dotýkají každého z nás.

■ **Což tu jistá skupinka fandů Kremlu nerada slyší.**

No právě. První věcí, kterou od nich slyším, je, co jim to vypravuju o latrínách a hliněných cestách na každém kroku, jako bych tam byl. Takže pak můžu takovému člověku říct, že mnohokrát. K psaní cestopisů mě přiměly právě zoufale hloupé internetové komentáře kremlobotů, tedy zdejších nekritických přívrženců Putinova režimu. S tím se nedá skoro bojovat, ale aspoň některým zkusím podstrčit mé knihy, aby pochopili, jaká je tam realita. Třeba je to bude motivovat k tomu, aby se o Rusko skutečně zajímali a nepapouškovali ideologické nesmysly. Za komunismu jsem vydával samizdat a měl jsem velkou databázi lidí, mezi nimiž byli třeba trampové a čundráci, kteří v životě neslyšeli o zen buddhismu, ale díky mým sborníkům se o něj někteří začali zajímat, i když původně netušili, co to slovo znamená. A tohle je podobné, pořád mám prostě potřebu dělat osvětu.

Lukáš Kašpar

